

SLOVO O SIRU

Vilem Elshot: *Sir*. Roman. Prevela Jelica Novaković-Lopušina. Biblioteka "Nizozemlje", LutErazmo, Beograd, 1995.

Život pisca i preduzimača Alfonsa de Ridera (1882 - 1960) teško da bi ikada privukao pažnju savremenika, nekmoli autora kakve nizozemske hronike ili književnih analiza antvertpenske stvarnosti dvadesetih i tridestih godina veka, da se za temelje ove poslovne biografije savršenog eksperta na polju političkih i ekonomskih nauka, osvedočenog praksom u svetu trgovine, komercijalnog izdavaštva i reklame, nije pobrinuo on sam, preuzevši na sebe u slobodnim časovima, i pod pseudonimom *Vilem Elshot*, ulogu strasnog voditelja valjano zaoštrenog pera i ujedno očevidnog nezaljubljenika u profesiju marketinškog posredovanja kojim se bavio njegov vlastiti reklamni biro kao i časopis kojim je uz odabrani stručni serkl i sam rukovodio.

Verovatno još zadugo nećemo moći upoznati prva dela (romani iz 1913. i 1924) autora čiji kratki roman *Sir* svedoči o vanserijskom pismu i pokušaju da se vibrantni trag o paukovim mrežama sveta poslovanja, neprozirnog znanja esnafske tajne i konvencija ovekoveči ali i fosforescentno odrazi u jeziku i rečima sazdanim u slavu nečeg jednako prisutnog u svakodnevnoj potrošnji i banalnoj utilitarnosti kao i na raskošnoj gozbi kušanja delikatesa kao što je to slučaj sa sirom, ali što u ambivalentnoj igri poruka i značenja verbalne ose dela naglask premešta bliže čaroliji mašte jezika, o čemu će radosno posvedočiti i prevod knjige.

Elshot ovom delu, koje pripada njegovoj drugoj stvaralačkoj fazi, nije dao pečat jednog određenog narativnog modela, pravca ili

škole. Opredelio se za to da na zgusnutom prostoru ukrsti više kreativnih dimenzija, žanrovski i stilski uklopljenih u čvrstu celinu, koja čini njegov stvaralački legitimitet ne samo prijemčivim već i uzornim, što se prima sa pomešanim ukusom podsećanja na klasične pripovedne manire i poigravanja svima njima, krunisano ironičnom i autoironičnom crtom, što prožima ne samo majstorski oslikan milje esnafskog meteža i trke za prestižom u lokalnim vodama (nadgradnja balzakovske "realističke mitologije", čija je rigidna filozofija profita obrnuto srazmerna varljivom građanskom moralu) već i minuciozno dočaran porodični život i nelaskavu introspekciju glavnog junaka.

Pikaraska živopisnost u slikanju pustolovine činovnika koji se naprasno odmeće u riskantni pothvat osnivanja tvrtke za veletrgovinu najunosnijim nizozemskim artiklom, sirom, razmenjujući službeničko sivilo za tantalovsku mučninu neizvesnosti plasiranja najrasprostranjenije robe u dotičnom delu sveta poseduje sočnu slikovitost bizarnih pojedinosti komercijalne opsene i prakse, ali i razarajuću humornost što otvara sternovski zjap između želja i neostvarenosti, koji završni račun efektno poravnava odnosom između klimaksa i antiklimaksa priče, i povratkom zabludelog u porodično i činovničko okrilje, gde, ako ništa drugo, ne oskudeva u toplini neprikrivenog osećanja građanske *običnosti*. Priča o odustajanju tako stiče jednaku značenjsku vrednost kao povest o rizičnom iskoraku, jer je Elshotov antikafkijanski službeničić, i nadalje pritisnut upijačem rutinskog sivila, ali neunesrećen, čak zbrinut, u odnosu na još strašniji usud komercijalizovane intime, krunisane kuglom sira, Minotaurom napasti u vidu nerasprodate količine artikla prema kome, kao i prema sveukopnom pogubnom svetu trgovine, gaji očigledan otpor. Ali san o uspehu, kao i slavljenje mimikrijski neobavezujuće egzistencije malih sudbina, Elshot koristi kao izraz talasanja ljudske komedije ambicija i prilagodljivosti, prateći ih prepletima oštroidih zatezanja niti naracije i vodviljski sentimentalnih izliva samougađanja, i jedanako ih, na polju uzorne

homogene usaglašenosti slojeva svoga pisma (pisac i sam u uvodu govori da će pisati "fantaziju o siru", "san o siru", "roman o siru", "sirni testamenat"), zalivajući superiornim humorom, ironijom i metaforičkim začinom zgusnut^e prič^e, koja se može protumačiti i kao roman o večnom izazovu samopotvrđivanja. A možda tu Elshot - poslovni čovek - ponajmanje misli na svet trgovine i poslovanja o kome govori, a više o onome o čemu čuti. O usamljenosti sred hrpe papira, koja ne mora nužno biti činovnička. Mogla bi biti, recimo, i spisateljska. Ona što je određivala Elshotovo mesto na nizozemskoj književnoj sceni.

No tamo gde tanka crta ekonomične rečenice demonstrira podvodna jezička račvanja - obezubeđujući plodjenje značenja - granično je polje koje usamljeništvo prevodi, na polju vrednosti, u izuzetnost, ovoga puta sa otvorenim pretpostavkama recepcije u kojoj se "sirni lavirint" može, sa utisnutim predznakom i ovog a izvesno i dolazećih vremena, bogato čitalački varirati.

Tanja Kragujević